

แนวทางการออกแบบสวนสาธารณะระดับเมือง
กรณีศึกษา สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เทศบาลนครภูเก็ต¹

Design guidelines for City Public Park
A Case Study ChaloePrakiarti Rama 9 Park, Phuket Municipality

ศิวพงศ์ ทองเจือ¹

อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
Email: siwaphong.t@pkru.ac.th

ณวรา นราราชภูรี²

อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
Email: nawara.n@pkru.ac.th

จิรวัดน์ สุวรรณพฤกษ์³

อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
Email: jirawat@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษามาตรฐานของสวนสาธารณะระดับเมือง และพฤติกรรมของผู้ใช้บริการในพื้นที่เพื่อเสนอแนวทางในการออกแบบ โดยใช้กรณีศึกษา สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 ของเทศบาลนครภูเก็ต มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษามาตรฐานและองค์ประกอบของสวนสาธารณะระดับเมือง 2) เพื่อศึกษาปัญหาและพฤติกรรมของผู้ใช้บริการสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางในการออกแบบสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เทศบาลนครภูเก็ต ในการศึกษาได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม โดยใช้จำนวนประชากรในพื้นที่ศึกษา มีจำนวน 161,543 คน โดยใช้วิธีการของยามานะ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 จะได้กลุ่มตัวอย่าง ไม่ต่ำกว่าจำนวน 400 คน จากการศึกษาพบว่า ปัญหาของพื้นที่โดยส่วนใหญ่ ได้แก่ ความไม่สัมพันธ์กับกิจกรรม ,การทับซ้อนของกิจกรรมในพื้นที่ ,ปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความพร้อมด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่ สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการออกแบบสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เทศบาลนคร

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย ศิวพงศ์ ทองเจือ 1, ณวรา นราราชภูรี 2, จิรวัดน์ สุวรรณพฤกษ์ 3 เรื่อง แนวทางการออกแบบสวนสาธารณะระดับเมือง กรณีศึกษา สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เทศบาลนครภูเก็ต. ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากเทศบาลนครภูเก็ต.

ภูเก็ต ประกอบด้วย 7 ข้อ ดังนี้ 1. การออกแบบกิจกรรมตามวัย 2. การออกแบบการเข้าถึงและความปลอดภัย 3. การออกแบบกิจกรรมที่น่าสนใจ 4. การกำหนดขอบเขตของกิจกรรม 5. การออกแบบให้กิจกรรมกระจายตัว 6. การออกแบบอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกให้ครบถ้วน 7. การออกแบบตามสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้นของภาคใต้

คำสำคัญ: สวนสาธารณะระดับเมือง, องค์ประกอบของสวนสาธารณะ ,พฤติกรรมผู้ใช้งาน

Abstract

This research aimed to study of the current states of area using behaviors and attitudes of the city park User service. The case study in this research was Suanluang Rama 9 Park, Phuket. The objectives were 1) to study the standard and components of the city-level public park, 2) to study the problems and visitors' behaviors, and 3) to propose the way of designing ChaloemPrakiarti Rama 9 park, Phuket Municipality. The data was collected from questionnaires. The population was 161,543 local people. The sample size was determined through Yamane's method at confidence level of 95%, and error of 0.05. The total sample of this research was 400 respondents. From the study, the results found that the most problems in the area were the irrelevant activities to the area, the overlay activities in the area, problems of life security and properties, and the public utility in the area. For the suggestion of the design of ChaloemPrakiarti Rama 9 park, Phuket Municipality, there are 7 suggestions; 1. Aging activities design, 2. The accessing and security design, 3. Attractive activities design, 4. Activities scope, 5. Spreading activities design, 6. Facilities and equipment design, and 7. Weather condition based design.

Keyword: City Park, Element of Public Park, Usage behavior

1. บทนำ

การออกแบบพื้นที่ว่างสาธารณะ เช่น ลาน ,พลาซ่า ,ถนนหนทางหรือสภาพแวดล้อมของเมือง ไปจนถึงสวนสาธารณะระดับเมือง ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาพบว่า หน่วยงานหลักที่ดูแลพื้นที่สาธารณะเหล่านี้มักจะเป็นหน้าที่ของเทศบาล ซึ่งได้ยกระดับฐานะจากสุขาภิบาล โดยอำนาจหน้าที่ของเทศบาลภายใต้พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 แก้ไขถึงฉบับที่ 13 พ.ศ.2552² ได้กล่าวถึงหน้าที่ของเทศบาลแต่ละระดับ หน้าที่ของเทศบาลนคร ในมาตราที่ 56 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลนครมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาลดังมาตรา 50 (3) รักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล และมาตรา 54 (10) ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ สวนสัตว์ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ตามมาตราดังที่ได้กล่าวมา บทบาทการดูแลสวนสาธารณะ จึงเป็นหน้าที่ของเทศบาลซึ่งต้องเป็นเพื่อไปความสะอาด การดูแลรักษา รวมถึงเพื่อส่งเสริมการสาธารณสุขของประชาชน ซึ่งถือเป็นค่าใช้จ่ายหรือรายจ่ายในการบำรุงรักษาพื้นที่เหล่านี้

โดยปกติพื้นที่สวนสาธารณะในระดับเมือง ภายใต้การกำกับดูแลและควบคุมของเทศบาลนครภูเก็ต ซึ่งได้กำหนดให้เป็นเขตสีเขียวอ่อน ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ถือเป็นมาตรฐานทางผังเมืองของกรมโยธาธิการและผังเมือง ในพื้นที่นันทนาการและสาธารณะ ที่ต้องมีในเขตเทศบาลซึ่งได้กำหนดไว้ว่า สวนสาธารณะระดับเมือง (City Park) จะต้องมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 100 ไร่ ครอบคลุมทั้งเมืองและต้องสามารถเดินทางด้วยระบบขนส่งมวลชนไม่เกิน 1 ชั่วโมงตามข้อกำหนดซึ่งต้องได้รับจัดสรรภายใต้การดูแลและบริหารจัดการพื้นที่ตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลนคร สำหรับการบริหารจัดการพื้นที่สวนสาธารณะระดับเมืองในอดีต จึงมักเป็นการดูแลพื้นที่ตามรายจ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่มักเป็นการจัดการดูแลพื้นที่ในลักษณะ เช่น ค่าจ้างคนสวน, การบำรุงรักษาเส้นทางสัญจรภายใน, ดูแลรักษาต้นไม้, การซ่อมแซมสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่ที่ชำรุดทรุดโทรม เป็นต้น ค่าใช้จ่ายจึงเป็นไปการบำรุงรักษาในพื้นที่สวนสาธารณะโดยส่วนใหญ่ มากกว่าการออกแบบปรับปรุงพื้นที่ หรือการแสวงหารายได้จากพื้นที่สวนสาธารณะ

สวนสาธารณะสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เป็นสวนสาธารณะที่สำคัญของจังหวัดภูเก็ต มีเนื้อที่โดยประมาณ 352 ไร่ 0 งาน 59 ตารางวา ซึ่งมีประชาชนใช้บริการเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกายในแต่ละวันเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันกิจกรรมการใช้พื้นที่สวนสาธารณะของประชาชนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น แต่สภาพภูมิทัศน์และการใช้ประโยชน์ในพื้นที่สวนสาธารณะยังไม่สอดคล้องกับการใช้งานและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่และบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปโดยรอบ ถึงแม้เทศบาลนครภูเก็ตจะได้ทำการปรับปรุงและดูแลบำรุงรักษาตามแผนงบประมาณรายปี แต่ปัจจุบันบริบทโดยรอบพื้นที่สวนเฉลิมพระเกียรติได้เปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นของที่

² "พระราชบัญญัติ เทศบาล พ.ศ. 2546 แก้ไขถึงฉบับที่ 13 พ.ศ.2552 - เทศบาลนครเชียงใหม่." 2015. 29 May. 2016 <http://www.cmcity.go.th/cmcity/images/document/KM_Law/Law0012.pdf>

อยู่อาศัยประเภทต่าง ๆ เช่น หอพัก ,อาหารทแน่น ,คอนโดมิเนียม และหมู่บ้านจัดสรร ซึ่งเป็นการเพิ่มจำนวนประชากรโดยรอบพื้นที่ เทศบาลนครภูเก็ตจึงมีความจำเป็นจะต้องมีการปรับปรุงผังแม่บทการใช้ประโยชน์ในพื้นที่สวนสาธารณะสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 ใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และในอนาคต ยังรวมถึงการใช้สวนสาธารณะให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งต้องทำการศึกษาแนวทางการออกแบบ และองค์ประกอบมาตรฐานของสวนสาธารณะ การสำรวจและวิเคราะห์ผู้ใช้ (Park User Survey) ถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในกระบวนการวางแผนและออกแบบพื้นที่สวนสาธารณะในระดับเมือง โดยจะส่งผลดีต่อสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน และเกิดความประทับใจต่อผู้มาใช้บริการสวนสาธารณะแห่งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษามาตรฐานและองค์ประกอบของสวนสาธารณะระดับเมือง
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและพฤติกรรมของผู้ใช้บริการสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ ร.9
- 3) เพื่อเสนอแนวทางในการออกแบบสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เทศบาลนครภูเก็ต

3. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษานี้ จะถูกกำหนดจากประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครภูเก็ต เทศบาลตำบลรัชฎา และเทศบาลตำบลวิชิต โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้จำนวนตามต้องการ โดยกลุ่มตัวอย่างจะเป็นใครก็ได้ที่สามารถให้ข้อมูลได้และการสุ่มกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จริง ณ สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9

3.1 ตัวแปรที่ศึกษา (Variables) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย 1.เพศ 2.อายุ 3.สถานภาพ 4.ระดับการศึกษา/อาชีพ 5.รายได้/จำนวนสมาชิก

3.2 พฤติกรรมและทัศนคติของผู้ใช้บริการ ได้แก่ การศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติของผู้ใช้บริการสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ ร.9 ประกอบด้วย 1.พฤติกรรมการใช้บริการ 2.ปัญหาจากการใช้บริการที่ผ่านมา 3.องค์ประกอบของสวนสาธารณะระดับเมือง 4.เอกลักษณ์ของสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 5.ความต้องการด้านองค์ประกอบสวนสาธารณะ 7.ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3.3 ศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานสวนสาธารณะ, ความหมายของสวนสาธารณะ, ลำดับและที่ตั้ง และมาตรฐานการออกแบบสวนสาธารณะระดับเมือง เพื่อใช้ในการสร้างเครื่องมือ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถาม
- กำหนดขอบเขตและประเด็นที่ต้องการศึกษา
- ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาชีพ
- นำแบบสอบถามไปใช้ในพื้นที่ศึกษา

3.4 ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงภาคสนามใช้แบบสอบถามโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จริง ณ สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เทศบาลนครภูเก็ต

- เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่าจำนวน 400 ชุด
- ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามทั้งหมดอีกครั้ง และเก็บรวบรวมเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

3.5 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ (SPSS) ดังนี้

- ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จะวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- ข้อมูลพฤติกรรมและทัศนคติของประชาชนผู้ใช้บริการ วิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายข้อโดยใช้การแจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ และวิเคราะห์ตามระดับทัศนคติกลุ่มผู้ใช้บริการ แล้วนำข้อมูลมาแปรค่าเฉลี่ยทัศนคติ เป็นร้อยละ

4. ขอบเขตและเครื่องมือในการศึกษา:

ขอบเขตการศึกษาในด้านเนื้อหาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก ศึกษาแนวคิดและองค์ประกอบของมาตรฐานสวนสาธารณะระดับเมือง ข้อกำหนดรวมถึงองค์ประกอบทางด้านกายภาพ กิจกรรม และการบริหารจัดการของสวนสาธารณะในระดับเมือง ส่วนที่สอง คือ การสำรวจและวิเคราะห์ผู้ใช้ (Usage behavior) โดยการจัดทำเครื่องมือในการวิจัยโดยใช้แบบสอบถามประชาชนผู้ใช้บริการสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ เขตเทศบาลนครภูเก็ต เทศบาลตำบลรัชฎา และเทศบาลตำบลวิชิต จังหวัดภูเก็ต โดยใช้วิธีการของยามานะ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 โดยใช้ จำนวนประชากรในพื้นที่ศึกษา มีจำนวน 161,543 คน โดยจำนวนประชากรที่มากกว่า หนึ่งในแสนคน เปรียบเทียบกับขนาดของกลุ่มตัวอย่างของค่าคลาดเคลื่อน (ร้อยละ 5 = 0.05) จะเท่ากับกลุ่มตัวอย่าง จำนวนไม่น้อยกว่า 400 คน

ผู้วิจัยทำการสร้างเครื่องมือโดยการศึกษาจากเอกสาร แนวคิด และทฤษฎี โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้จำนวนตามต้องการ โดยกลุ่มตัวอย่างจะเป็นใครก็ได้ที่สามารถให้ข้อมูลได้และการสุ่มกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จริง ณ สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย 7 ส่วน ดังนี้

- 1) ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
- 2) ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัญหาจากการใช้บริการในระยะเวลาที่ผ่านมาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่
 - ปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่ผ่านมาของสวนหลวง ร.9
 - ความต้องการเพื่อแก้ปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินภายในพื้นที่

- ปัญหาด้านพื้นที่ ท่านอยากให้แก้ปัญหาใดเป็นพิเศษ

3) ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับสาธารณูปการอื่นๆ ของสวนสาธารณะระดับเมืองที่ท่านคิดว่าควรให้ความสำคัญตามมาตรฐานของสวนสาธารณะระดับเมือง ต่าง ๆ ได้แก่ สนามกีฬา บริเวณปิกนิก ลานน้ำพุ พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น

4) ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 ควรเน้นและส่งเสริมกิจกรรมใดเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติด้านเอกลักษณ์ที่ต้องการ ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1.เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพที่ดีภายในและระหว่างครอบครัว 2.กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เยาวชนรวมกันเป็นกลุ่มที่สร้างสรรค์กีฬาหรืองานอดิเรก 3.กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุหรือแม่บ้านในระหว่างกลางวัน ได้มารวมให้เกิดประโยชน์

5) ส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่สำคัญของสวนหลวง ร.9 แบ่งออกเป็น 7 ประเด็น ได้แก่ 1.มีความหลากหลายของกิจกรรม 2.มีสิ่งอำนวยความสะดวก 3.มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับครอบครัว 4.มีอาคารให้หลบแดดฝน 5.มีความปลอดภัยสูง 6.มีการบริหารจัดการที่ดี 7.มีการเข้าถึงและเชื่อมโยงที่ดี

6) ส่วนที่ 6 คำถามเกี่ยวกับด้านใดต่อไปนี้ท่านอยากให้มีเพิ่มเติมในสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ 1.ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 2.ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ 3.ด้านนันทนาการ 4.ด้านสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม 5.ด้านกิจกรรมประเภทออกแรง

7) ส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เป็นข้อเสนอแนะทั่วไป

4.1 การศึกษาแนวคิดสวนสาธารณะระดับเมือง:

4.1.1 ความหมายของสวนสาธารณะ

เดชา บุญค้ำ (2549) ได้ให้ความหมาย สวนสาธารณะ (parks หรือ public parks) หมายถึง บริเวณสาธารณะที่ภาครัฐ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) หรือองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จัดให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจแก่ประชาชนตามชุมชนและเมืองต่างๆ โดยรัฐเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดูแลรักษา และการจัดที่พักผ่อนหย่อนใจถือเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐ แต่สวนสาธารณะในความหมายนี้ อาจจัดสร้างโดยเอกชนแล้วอุทิศให้แก่ประชาชนก็ได้ด้านรูปแบบสวนสาธารณะจะเน้นหนักกิจกรรมนันทนาการ หรือการพักผ่อนหย่อนใจเท่ากับหรือมากกว่าด้านความสวยงาม ซึ่งแบ่งได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ ได้แก่การพักผ่อนหรือนันทนาการแบบผ่อนคลาย (Passive recreation) และนันทนาการแบบกระฉับกระเฉง (Active recreation) โดยเน้นย้ำว่าสวนสาธารณะที่ดีจึงต้องสนองประโยชน์ใช้สอยแก่ผู้ใช้สูงสุดและต้องสวยงาม โดยให้ข้อสังเกตว่าสวนสาธารณะมักสร้างตามใจผู้สร้างมากกว่าผู้ใช้ การออกแบบจึงมีความสำคัญ

กรมโยธาธิการและผังเมือง (2547:1-3) ได้ให้ความหมายว่า พื้นที่สีเขียวประเภทสวนสาธารณะ เป็นพื้นที่ที่ให้ประโยชน์ต่อการพักผ่อนหย่อนใจและปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมือง โดยสวนสาธารณะแต่ละแห่งจะมีองค์ประกอบภายในสวนแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประเภท ขนาดพื้นที่และ

วัตถุประสงค์ของการจัดสวนสาธารณะ โดยแนวคิดในการกำหนดองค์ประกอบจะขึ้นอยู่กับกิจกรรม ต่าง ๆ ดังนี้ 1) การพักผ่อนแบบสบาย ๆ และการผ่อนคลาย (Passive Recreation) เช่น การนั่งเล่น เดินเล่น ฟังเพลง เป็นต้น 2) กิจกรรมที่มีการออกกำลังกาย (Active recreation) เช่น การวิ่ง การเล่นกีฬาชนิดต่าง ๆ การเต้นแอโรบิค เป็นต้น และ 3) กิจกรรมทางการศึกษา (Education) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่อาจเพิ่มเติมภายในสวน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ เป็นต้น

4.1.2 ลำดับและที่ตั้งของสวนสาธารณะ

สิริลักษณ์ กาญจนะ (ม.ป.ป.) ได้สรุปลำดับและที่ตั้งของสวนสาธารณะ (Hierarchy and Location of Public Parks) การพิจารณาเพื่อแบ่งแยกและจัดลำดับชั้นของสวนสาธารณะ เพื่อทราบถึงหน้าที่และระดับของการให้บริการของสวนสาธารณะแก่ชุมชนได้ดียิ่งขึ้น สวนแต่ละระดับมีหน้าที่และการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับขนาด (Size) รูปแบบการพัฒนา (Form of Development) สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities Provided) ที่ตั้ง (Location) และขอบเขตการให้บริการ (Extent of the Service Area) โดยสวนสาธารณะระดับเมือง (City Parks) โดยอธิบายว่า สวนระดับเมือง (City Parks) เป็นสวนสาธารณะที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ตั้งแต่ 100 ไร่ขึ้นไป มีกิจกรรมทั้งแบบ Active และ Passive Recreation มีกิจกรรมเพิ่มขึ้นจากสวนระดับต้นๆที่กล่าวมาเช่น มีลานดอกไม้ที่รวบรวม พรรณไม้นานาชาติ ทะเลสาบ พื้นที่จัดงานเทศกาลขนาดใหญ่ แล่นเรือ ตกปลา แคมป์ไฟ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมตามนโยบายของแต่ละเมือง เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์เยาวชน เรือนไทย สวนนก ตามสภาพแวดล้อมและกายภาพของพื้นที่ สวนระดับนี้ควรอยู่ใจกลางเมือง เป็นศูนย์กลางให้ประชาชนจากหลายย่านมาใช้ แต่ด้วยข้อจำกัดในการหาพื้นที่ขนาดใหญ่ ก็อาจกำหนดพื้นที่ใกล้เคียง หรือบริเวณนอกเมืองที่มีธรรมชาติสภาพสวยงามได้ การเข้าถึงโดยยานพาหนะต่างๆใช้เวลาประมาณ 1/2-1 1/2 ชม. ลักษณะการมาใช้เป็นกลุ่ม และมาใช้เป็นเวลานานมากกว่าครั้งในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์

เดชา บุญค้ำ (2549) ได้ให้ความหมายว่า “สวนสาธารณะประจำเมือง” ไว้ดังนี้

1) การให้บริการ นอกจากบริการชุมชนในระดับละแวก แขวงและเขตเป็นประจำวันและประจำสัปดาห์แล้ว จะต้องให้บริการแก่ผู้มาใช้ในวันหยุดงาน นอกจากนี้ยังต้องให้สามารถใช้ในกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีที่ต้องการใช้ที่โล่งกว้างขนาดใหญ่ด้วย ระยะเวลาบริการนอกจากเดินแล้ว ควรใช้ระยะเวลาการขับรถยนต์ในวันหยุดไม่เกิน 20 นาที หรือผู้อยู่ไกล แต่มาถึงสะดวกโดยระบบขนส่งมวลชน

2) องค์ประกอบ มีองค์ประกอบตามสวนระดับละแวกและแขวงเพื่อบริการคนในระยะเดินที่มาใช้ประจำวัน นอกจากนี้จะต้ององค์ประกอบที่มีความพิเศษกว่าสวนสาธารณะ 2 ระดับข้างต้น เช่น สนามเล่นกีฬาที่หลากหลายขึ้น สระน้ำขนาดใหญ่ที่เล่นเรือได้ บริเวณปิกนิก สวนสวยงาม ลานน้ำพุ ร้านอาหาร / เครื่องดื่ม พิพิธภัณฑ์เด็ก ศูนย์ชุมชน สำนักงานและศูนย์ดูแลรักษาสวน ตัวอย่างเช่น สวนหลวง ร. 9

4.1.3 มาตรฐานการออกแบบสวนสาธารณะ ระดับเมือง

สุภานา บุญยประวีตร (2556) ได้สรุปแนวทางการวางแผนปรับปรุงฟื้นฟูสวนสาธารณะและส่วนประกอบเมือง จำเป็นต้องแยกบทบาทหน้าที่ของสวนสาธารณะ เป็น 3 ข้อ ได้แก่ 1) สวนสาธารณะใน

ฐานะส่วนประกอบเมือง 2) สวนสาธารณะในฐานะเครื่องบ่งชี้สุขภาวะชาวเมือง และ 3) สวนสาธารณะในฐานะเครื่องบ่งชี้ขีดความสามารถการบริหารจัดการเมือง

สำหรับการวางแผนและผังปรับปรุงฟื้นฟูสวนสาธารณะและส่วนประกอบเมือง จำเป็นต้องแยกบทบาทหน้าที่ของสวนสาธารณะ เป็น 5 ข้อ ได้แก่

- 1) การวางแผนการเชื่อมต่อและการเข้าถึง (Access & Linkages)
- 2) การวางแผนด้านภาพลักษณ์และความปลอดภัย (Comfort & Image)
- 3) การวางแผนการใช้ประโยชน์และการสร้างกิจกรรมที่หลากหลาย (Uses & Activities)

4) การวางแผนให้เกิดความสัมพันธ์อันดีของประชาชน (Sociability)

5) ผังแม่บทสวนสาธารณะ (Parks Master Plan) ประกอบด้วย

- กระบวนการวางแผน (Planning Process)
- การวางแผนประชากร (Population Planning)
- การวางแผนระบบขนส่งมวลชน (Mass Transit Planning)
- การวางแผนที่อยู่อาศัย (Residential Planning)
- การวางแผนสภาพแวดล้อม (Environmental Planning)

กรมโยธาธิการและผังเมือง (2547:1-3) ได้กำหนดว่า สวนสาธารณะแต่ละระดับควรมีองค์ประกอบพื้นฐาน ดังนี้

1) ทางเดิน สวนทุกระดับควรกำหนดทางเดินภายในสวนให้ชัดเจน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการซึ่งควรแยกจากเส้นทางรถยนต์ และในบางกรณีที่มีพื้นที่กว้างขวาง ควรมีการออกแบบทางเดินแยกจากเส้นทางจักรยานแต่ต้องมีความสัมพันธ์ กลมกลืน และไม่รบกวนซึ่งกันและกัน

2) สนามหญ้า/สวนหย่อม เพื่อใช้เป็นสถานที่นั่งพัก เพื่อความผ่อนคลาย แก่ผู้ใช้บริการและช่วยให้อากาศถ่ายเท

3) ลานกีฬาหรือสถานที่ออกกำลังกาย

4) ม้านั่ง ควรจัดสร้างไว้เป็นจุด ๆ

5) สระน้ำหรือทางน้ำไหล เพื่อสร้างบรรยากาศ ความชุ่มชื้นเย็นสบาย

6) อาคารเอนกประสงค์

7) ห้องน้ำ

8) จุดขายเครื่องดื่ม

9) ไฟฟ้าส่องสว่าง

10) ที่จอดรถ

11) ระบบระบายน้ำของสวนสาธารณะ

12) แหล่งน้ำสำหรับบำรุงต้นไม้

13) ป้อมยามหรือจุดตรวจ เพื่อรักษาความปลอดภัย

14) สัญลักษณ์หรือเครื่องหมายแสดงทิศทาง เพิ่มความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการสำหรับสวนสาธารณะขนาดใหญ่

นอกจากนี้ กรมโยธาธิการและผังเมือง ได้กำหนดมาตรฐานพื้นที่นันทนาการและสวนสาธารณะ ที่ได้จัดทำไว้ โดยสรุปได้ดังนี้

ลำดับ	ประเภทสวน	ขนาดพื้นที่ (ต่อ ประชากร 1,000 คน)	รัศมีการให้บริการ	ที่ตั้งเหมาะสม
1.	สวนละแวกบ้าน (Neighborhood Park)	1.5 ไร่	300 – 500 เมตร ใช้เวลาเดินทาง 5-10 นาที	ชุมชน/ใกล้โรงเรียน/ อยู่ห่างจากถนนสาย ประธาน
2.	สวนระดับชุมชน (Community Park)	2.5 ไร่	1 – 2.5 กม. ใช้เวลาไม่ เกิน 30 นาที	อยู่บริเวณถนนสาย หลักของชุมชน
3.	สวนระดับย่าน (District Park)	12.5 ไร่	3 – 6 กม. ใช้เวลาไม่ เกิน 1 ชั่วโมง	ตั้งอยู่ใกล้กับถนนสาย หลัก
4.	สวนระดับเมือง (City Park)	ไม่น้อยกว่า 100 ไร่	ครอบคลุมทั้งเมือง	เดินทางด้วยระบบ ขนส่งมวลชนไม่เกิน 1 ชั่วโมง
5.	สวนระดับภาค (Regional Park)	ไม่น้อยกว่า 200 ไร่	ให้บริการแก่ประชากร ในเมืองต่าง ๆ โดยรอบ	นอกเขตเมือง/ห่างจาก ตัวเมืองไม่เกิน 20 กิโลเมตร /เดินทางด้วย รถยนต์ไปได้ใน 1 ชั่วโมง

ตารางที่ 1 มาตรฐานของพื้นที่นันทนาการและสวนสาธารณะ (กรมโยธาธิการและผังเมือง)

ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง (2547).การศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการสำหรับชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษาเมืองนครราชสีมา เมืองขอนแก่น และเมืองอุดรธานี.สำนักพัฒนามาตรฐาน.

เดชา บุญค้ำ (2549) ได้สรุปมาตรฐานของสวนสาธารณะซึ่งจัดเป็น “สาธารณูปการ” ของเมืองที่จัดสร้างด้วยเงินภาษีอากรโดยภาครัฐ โดยอธิบายว่ามาตรฐานของสวนสาธารณะของแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับขนาด ความหนาแน่นและลักษณะประชากรของประเทศหรือเมืองนั้น ๆ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

1) ปริมาณ เป็นการใช้วิธีคิด โดยการกำหนดมาตรฐานจำนวนเนื้อที่ต่อจำนวนประชากร ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่ต้องการเพิ่มเติม เช่น พื้นที่สนามกีฬาหรือสนามเด็กเล่น ก็จะต้องมีการกำหนดมาตรฐานเพิ่มขึ้น โดยประเทศไทยมีการกำหนดโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ กำหนดพื้นที่พักผ่อนโดยรวมไว้ที่ 10 ไร่ต่อประชากร 1,000 คน ตามข้อเสนอสำหรับใช้กับผังเมืองกรุงเทพฯ ที่เรียกว่า "ผังลิขฟิลด์"5 (พ.ศ. 2500) ซึ่งต่อมาได้มีหลายหน่วยงานนำไปใช้ เช่น สำนักผังเมืองทั้งของกระทรวงมหาดไทยและของกรุงเทพมหานคร

2) ลำดับศักร์ การจัดลำดับศักร์ดีความสำคัญตามขนาดและประเภทของสวนสาธารณะ ได้แก่ สวนสาธารณะระดับภาค (Regional parks) ได้แก่สวนสาธารณะที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่มากที่ใช้ร่วมกันได้หลายจังหวัด ระดับมหานคร (Metropolitan parks) สำหรับประชาชนทั้งมหานครและหลั้ลงเป็นระดับเมือง (City parks) ระดับย่านหรืออำเภอ (District parks) ระดับชุมชน (Community parks) จนถึงระดับย่าน (Neighbourhood park) รวมถึงสนามเด็กเล่นใหญ่เล็ก ได้มีการกำหนดมาตรฐานขนาดเนื้อที่และระยะทางมาใช้สวนในแต่ละระดับ รวมทั้งประเภทของกิจกรรมในสวน

3) สิ่งอำนวยความสะดวก มักขึ้นอยู่กับลำดับในแต่ละลำดับชั้นของสวนสาธารณะ ซึ่งจะมีการกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกหรือองค์ประกอบสำหรับกิจกรรมการพักผ่อนในรูปแบบต่าง ๆ โดยต้องตรงกับความต้องการของ "สาธารณชน" ตามกลุ่มอายุ กลุ่มรายได้ ความนิยม ฯลฯ ทั้งนี้ หลักสำคัญในการกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ที่ความหลากหลายและความเป็นอเนกประสงค์ที่จะสามารถสนองตอบต่อผู้ใช้สวนโดยรวมได้มากที่สุด รวมทั้งการมีสนามเล่นกีฬาและสนามเด็กเล่น

4) ขนาดและการกระจาย ขนาดของสวนในแต่ละประเภทจะขึ้นอยู่กับขนาดของสิ่งอำนวยความสะดวกที่กำหนดในสวนสาธารณะนั้น ๆ โดยอาจขึ้นอยู่กับขนาดที่ดินของสวนสาธารณะนั้น ๆ โดยเฉพาะสวนสร้างใหม่ในเขตเมืองที่มีที่ดินราคาแพง ซึ่งทางผังเมืองได้กำหนดให้ต้องมี ขนาดของสวนระดับละแวกบ้านที่สามารถมีขนาดเล็กได้ โดยต้องสามารถจัดให้มีบริเวณเด็กเล่นหรือสนามเด็กเล่นวัย 0-8 ขวบ และที่นั่งพัก ที่สวยงามและปลอดภัยสำหรับผู้ปกครองที่พาเด็กมาและสำหรับผู้สูงอายุซึ่งอาจใช้พื้นที่เพียง 100 ตารางวาขึ้นไปก็เด็กหรือคนชรา สามารถเดินมาใช้เองได้

นอกจากนี้ได้ให้ความหมายของปรัชญาการวางแผนและการออกแบบสวนสาธารณะแบบใหม่ว่า "สวนสาธารณะที่เป็นพลวัต (Park Dynamism)" โดยมุ่งเน้นให้มี 3 ด้าน ได้แก่ 1) กิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพที่ดีภายในและระหว่างครอบครัว 2) กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เยาวชนร่วมกันเป็นกลุ่มที่สร้างสรรค์ทางด้านกีฬาหรืองานอดิเรก และ 3) กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุหรือแม่บ้านที่ว่างในระหว่างเวลากลางวันได้มาร่วมกันทำกิจกรรมให้เกิดประโยชน์ โดยสวนสาธารณะที่ดี จะต้องประกอบด้วย 8 ข้อ ได้แก่

1) จัดให้มีพื้นที่ออกกำลังกายในสัดส่วนที่มากขึ้น และบางแห่งอาจจัดให้มากกว่าพื้นที่แบบผ่อนคลา

2) จัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลายมากที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยเน้นครอบครัว เช่น ผู้สูงอายุ ปู่ย่า / พ่อ-แม่ - วัยทำงาน/ วัยรุ่นและเด็กเล็กสามารถมาที่สวนเดียวกันพร้อมกันได้โดยไม่เบื่อและรบกวนกัน

3) มีพื้นที่อเนกประสงค์ที่ใช้ได้ทั้งการออกกำลังกายและทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่นการแสดงและการเล่นดนตรี

4) มีความร่มรื่น สวยงาม เขียวสะอาด และดูแลรักษาง่าย

5) เข้าถึงสะดวก ทางเข้าเชื่อมโยงระบบขนส่งมวลชนหรือชุมชน ให้มีความสำคัญทางเดินเท้า แยกทางรถยนต์และที่จอด

6) มีอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอและตอบสนองต่อภูมิอากาศ

7) ลดหรือขจัดการรบกวนระหว่างกิจกรรมที่ขัดแย้งกันด้วยการแบ่งเขตและการออกแบบที่ดี

8) มีความปลอดภัยสูงทั้งจากอาชญากรรมและจากอุบัติเหตุ

ประเภทเนื้อที่	เนื้อที่ต่อประชากร 1,000 คน (ไร่)	ขนาด (ไร่)		รัศมีให้บริการ (เมตร)
		เหมาะสมที่สุด	เล็กที่สุด	
สนามเด็กเล่น (Play Grounds)	4	10	5	800
สวนในละแวกบ้าน (Neighborhood Park)	5	25	12.5	800
สนามกีฬา (Playfields)	4	38	25	2,400
สวนระดับชุมชน (Community Park)	9	250	100	3,200
สวนระดับเขตหรือย่าน (district Parks)	5	500	250	4,800
สวนระดับภาค (regional Park and Reservation)	38	1,250 – 2,500	ไม่กำหนด แน่นอน	16,000

ตารางที่ 2 มาตรฐานของพื้นที่ และรัศมีให้บริการของที่พักผ่อนหย่อนใจประเภทต่าง ๆ

ที่มา : George Ney, Standard for New Urban Development (Denver : Reprinted by Permissions of Urban Land, 1985), p.51.

4.1.4 แนวทางการวิเคราะห์กลุ่มผู้ใช้บริการ สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9

การวางผังออกแบบพื้นที่สาธารณะ จะมีความแตกต่างกับการออกแบบอาคารของสถาปนิก โดยเฉพาะการออกแบบสวนสาธารณะระดับเมือง ซึ่งจำเป็นต้องมีนักวิชาชีพเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบ ได้แก่ นักผังเมือง นักออกแบบชุมชนเมือง และภูมิสถาปนิก เพื่อทำการวิเคราะห์ศักยภาพและโอกาสของกลุ่มผู้ใช้บริการ และการเชื่อมโยงในระดับพื้นที่เมือง โดยต้องทำการสำรวจและวิจัย “ผู้ใช้สวน” การสอบถามความต้องการของผู้ใช้บริการโดยการสอบถามจากการสุ่มตัวอย่างเชิงสถิติถึงความต้องการของผู้ใช้กลุ่มต่างๆ ทั้งกลุ่มวัย กลุ่มรายได้และอื่นๆ รวมถึงการศึกษาการใช้ที่ดินและระบบการสัญจรโดยรอบสวน

ลำดับ	พื้นที่ศึกษา	จำนวนประชากร			ความหนาแน่นของประชากร
		เพศชาย	เพศหญิง	รวม	
1.	เทศบาลนครภูเก็ต	35,075	41,303	76,378	6,298 คน/ตร.กม.
2.	เทศบาลตำบลรัชฎา	19,908	23,076	42,984	-
3.	เทศบาลตำบลวิชิต	20,019	22,162	42,181	753 คน/ตร.กม.
รวม		75,002	86,541	161,543	-

ตารางที่ 3 สรุปจำนวนประชากร ในพื้นที่ศึกษา

ที่มา : เทศบาลตำบลวิชิต/รัชฎา/นครภูเก็ต, 2555.แผนพัฒนาสามปี พ.ศ.2555-2557

5. อภิปรายและสรุปผล

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่น สอดคล้องกับความต้องการด้านกิจกรรมนันทนาการประเภทกระฉับกระเฉง (Active recreation) ซึ่งอาจมีความขัดแย้งกับกิจกรรมประเภทผ่อนคลาย (Passive recreation) ของกลุ่มผู้ใช้อื่น โดยอาจเพิ่มเติมกิจกรรมประเภทออกแรงมากขึ้น เช่น อาคารศุนย์ฟิตเนต และกีฬาผาดโผน (Extreme) สำหรับกิจกรรมทั้งสองประเภทจะไม่สามารถจะแยกกิจกรรมทั้งสองชนิดนี้ออกจากกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด เดชา บุญค้ำ (2549) เกี่ยวกับความหมายของสวนสาธารณะ (Public Park) โดยวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการออกแบบสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และลักษณะความต้องการของการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสวนสาธารณะ ลักษณะองค์ประกอบของพื้นที่สวนสาธารณะ รวมทั้งการชี้ให้เห็นปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการใช้พื้นที่ในปัจจุบันที่เป็นปัญหาและความไม่เหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรมของพื้นที่ใช้สอย ซึ่งมีภาวิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไข ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 ด้านการให้บริการการเดินทางของผู้มาใช้บริการโดยเฉลี่ย ในรัศมีมากกว่า 2 กิโลเมตร เป็นไปตามมาตรฐานของสวนสาธารณะประจำเมือง โดยแนวคิดของ เดชา บุญค้ำ (2549) กล่าวว่าลักษณะการเดินทางโดยทั่วไปของผู้มาใช้บริการสวนสาธารณะระดับเมือง คือ ไม่เกิน 20 นาที จากที่อยู่อาศัย

5.2 ด้านองค์ประกอบแนวคิดด้านองค์ประกอบของสวนสาธารณะระดับเมือง ที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ คือ สนามกีฬาหลากหลายชนิด สอดคล้องกับแนวคิดของเดชา บุญค้ำ (2549) ได้แก่ สนามกีฬาที่มีความหลากหลายขึ้น

5.3 ด้านการฟื้นฟูสวนสาธารณะ สำหรับแนวคิดการวางแผนปรับปรุงฟื้นฟู ตามบทบาทหน้าที่ของสวนสาธารณะที่สำคัญ ไม่สอดคล้องตามคำกล่าวของ ฐาปนา บุญประวีตร (2556) เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมุ่งเน้นไปที่ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นปัจจัยแรก และให้ความสำคัญกับความหลากหลายของกิจกรรมในอันดับต่อมา ซึ่งสอดคล้องตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยสามารถเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ 1. การวางแผนด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม 2. การวางแผนการใช้ประโยชน์และการสร้างกิจกรรมที่หลากหลาย 3. การเชื่อมต่อและการเข้าถึง 4. การวางแผนให้เกิดความสัมพันธ์อันดีของประชาชน และ 5. การวางแผนด้านภาพลักษณ์ของสวนสาธารณะ

สรุปผลการอภิปราย องค์ประกอบของมาตรฐานสวนสาธารณะตามพฤติกรรมและทัศนคติของผู้ใช้บริการสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ ร.9 ส่วนใหญ่เป็นผลสรุปจากข้อเท็จจริงเชิงพื้นที่ ซึ่งผลสรุปมีสัดส่วนที่มากกว่าเกณฑ์มาตรฐานของสวนสาธารณะระดับเมืองของกรมโยธาธิการและผังเมือง สำหรับขนาดพื้นที่และลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองที่สอดคล้องตามปริมาณสัดส่วนต่อประชากรผู้ใช้งานสวนสาธารณะ เป็นไปตามหลักวิชาการทางด้านการวางแผนและออกแบบเมืองซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานในต่างประเทศส่วนใหญ่ สำหรับในบางประเด็นจากแบบสอบถามอาจไม่ตรงตามเกณฑ์กับข้อเท็จจริงเชิงพื้นที่ แต่อาจมีการสลับสับเปลี่ยนไปมา ตามประเด็นความสำคัญเฉพาะพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งแนวทางของต่างประเทศอาจมีความเหมาะสมสำหรับเชิงพื้นที่บางประเด็น เช่น การมองเห็นประเด็นการเข้าถึงและการเชื่อมต่อเป็นอันดับแรก และมองถึงการวางแผนภาพลักษณ์และความปลอดภัยในอันดับรองลงมา เป็นต้น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเพื่อใช้ในการวางผังออกแบบ

จากผลการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการออกแบบสวนสาธารณะระดับเมือง กรณีศึกษา สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เทศบาลนครภูเก็ต โดยสามารถแยกออกประเด็นที่สำคัญเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในกระบวนการออกแบบ ได้ดังนี้

1) การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัย กลุ่มผู้ใช้งานสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีพลังและความคิดสร้างสรรค์จึงควรจัดพื้นที่ให้ตอบสนองความต้องการตามวัย จึงควรให้ความสำคัญตามกลุ่มผู้ให้บริการตามลำดับวัย และการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการแสดงออกทางสังคมที่เหมาะสมในพื้นที่สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9

2) การออกแบบที่เน้นการเข้าถึงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การเดินทางของผู้มาใช้บริการสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 ของผู้ให้บริการโดยส่วนใหญ่ มาจากระยะทางไม่น้อยกว่า 1 กิโลเมตร และประชาชนส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถยนต์ การวางผังออกแบบควรเน้นพื้นที่จอดรถที่สะดวกและมีความปลอดภัยสูง รวมถึงบริการรับฝากรถและกุญแจ เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

3) การออกแบบกิจกรรมแต่ละประเภทให้มีรายละเอียดที่น่าสนใจ จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมที่ผู้ใช้พื้นที่ส่วนใหญ่นิยมมากที่สุด คือ กิจกรรมประเภทเดิน-วิ่งออกกำลังกาย ดังนั้นในการออกแบบจึงควรคำนึงถึงกิจกรรมประเภทนี้มากที่สุด เช่น เรื่องรูปร่างของเส้นทางเดิน-วิ่ง ที่มีลักษณะโค้ง ไม่มีเหลี่ยมมุม ปลอดภัย หรือรัศมีการเลี้ยวที่ไม่กระชั้นจนเกินไป และพื้นผิววัสดุที่ใช้ควรเหมาะสมกับกิจกรรมประเภทนี้ เพื่อลดอันตรายที่จะเกิดกับผู้ใช้พื้นที่

4) การกำหนดขอบเขตของกิจกรรมแต่ละประเภท กิจกรรมบางประเภทที่ซ้อนทับกัน เช่น ส่วนบริเวณนั่งเล่น พักผ่อน กับกิจกรรม ไทเก๊ก รำมวยจีน และการฝึกโยคะ จึงควรจัดให้มีขอบเขตพื้นที่เฉพาะสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการใช้งานพื้นที่

5) การออกแบบให้มีการกระจายตัวของกิจกรรมที่มีความเหมาะสม การจัดวางตำแหน่งของพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่มีการกระจายตัวของกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ที่มีบทบาทแตกต่างกัน สามารถส่งเสริมเกื้อกูลกิจกรรมเพื่อความปลอดภัยในกิจกรรมนั้น ๆ เช่น กิจกรรมสนามฟุตบอลจัดให้อยู่บริเวณพื้นที่เปลี่ยวของเส้นทางวิ่ง เป็นต้น

6) การออกแบบให้มีอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วนสมบูรณ์ การขาดหายกิจกรรมที่เป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับสวนสาธารณะระดับเมือง ได้แก่ ลานคนเมือง ,ลานกิจกรรม ลานน้ำพุ เป็นต้น จึงควรมีการเพิ่มเติมองค์ประกอบเหล่านี้เพื่อให้สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 มีความสมบูรณ์ครบถ้วน

7) การออกแบบตามสภาพภูมิอากาศ ควรจัดให้มีศาลาหรืออาคารสถานที่สำหรับหลบแดดหลบฝน ในช่วงเวลาฝนตก เนื่องจากสภาพปัจจุบันสถานที่ที่มีจำนวนไม่เพียงพอควรจัดให้มีพื้นที่นั่งพักหลบแดดฝนตามสภาพภูมิอากาศร้อนชื้นของภาคใต้

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

จากผลสรุปที่ได้จากแบบสอบถามครั้งนี้ ได้พิสูจน์ข้อเท็จจริงในเชิงกายภาพของพื้นที่สาธารณะอันเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการวางผังออกแบบสวนสาธารณะระดับเมือง ที่มีผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน การดูแลหรือพัฒนาพื้นที่สวนสาธารณะระดับเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมา ได้ละเลยขั้นตอนที่มีความสำคัญในการสำรวจพฤติกรรมของผู้ใช้บริการสวนสาธารณะโดยตรง ทำให้สวนสาธารณะในประเทศไทยส่วนใหญ่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่แท้จริง อันจะนำไปสู่ปัญหาของผู้ใช้บริการในระยะยาวและเกิดความล้าหลังต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยในเมืองซึ่งเป็นคำตอบของเครื่องบ่งชี้สุขภาพของประชาชน เพิ่มภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ และการบริหารจัดการเมืองที่ดี สวนสาธารณะจึงเป็นต้นทางของสุขภาพประชาชนในเมือง ด้วยเหตุนี้องค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นจึงควรมีการพัฒนาสวนสาธารณะให้มีคุณภาพและมาตรฐานในทุกพื้นที่และเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในปัจจุบันและอนาคต เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีของประชาชนในระยะยาว

7. บรรณานุกรม

กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2547). การศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการสำหรับชุมชนเมืองขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษาเมืองนครราชสีมา เมืองขอนแก่นและเมืองอุดรธานี. สำนักพัฒนามาตรฐาน: กรุงเทพฯ.

ฐาปนา บุญยประวิตร. (2556). บทความประกอบการบรรยายเรื่อง บทบาทสวนสาธารณะระดับเมืองตามแนวคิดการเติบโตอย่างชาญฉลาด (Smart Growth) ในงานประชุมรับฟังความคิดเห็นการปรับปรุงผังแม่บทสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เทศบาลนครภูเก็ต. ค้นเมื่อ พฤษภาคม 25, 2559, จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=891469>.

เดชา บุญค้ำ. (2549). เอกสารประกอบการบรรยาย “สวนสาธารณะ”. กรุงเทพฯ: ณ ห้องประชุมราชบัณฑิตยสถาน. สิงหาคม.

, _____. (2549). สวนสาธารณะระดับมหานคร. กรุงเทพฯ: วิชาการสานสังคม ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ฉบับที่ 1.

เทศบาลนครภูเก็ต. (2555). แผนพัฒนาสามปี พ.ศ. 2555 – 2557. ค้นเมื่อ พฤศจิกายน 2, 2555, จาก <http://www.phuketcity.go.th>.

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2541). พฤติกรรมมนุษย์และสภาพแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิน พันธุ์พินิจ. (2551). เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์, 2551. กุมภาพันธ์.

ศิวพงศ์ ทองเจือ. (2557). แนวทางการออกแบบสวนสาธารณะระดับเมือง กรณีศึกษา สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เทศบาลนครภูเก็ต. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

สิริลักษณ์ กาญจนะ (ม.ป.ป.). ลำดับและตำแหน่งที่ตั้งของสวนสาธารณะ (Hierarchy & Location of Public Parks). กรุงเทพฯ: สำนักงานจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาเมืองและโครงการเมืองใหม่ กรมโยธาธิการและผังเมือง.

George Ney. **Standard for New Urban Development**. (Denver: Reprinted by Permissions of Urban Land, 1985), p.51.

กิติกรรมประกาศ:

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากเทศบาลนครภูเก็ต โดยได้รับความกรุณาแต่งตั้งผู้วิจัยเป็นคณะทำงานปรับปรุงผังแม่บทการพัฒนาสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เทศบาลนครภูเก็ต ซึ่งถือเป็นงานโครงการบริการวิชาการ โดยมอบหมายให้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสำรวจกลุ่มผู้ใช้บริการสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 โดยได้บูรณาการโครงการบริการวิชาการกับการวิจัย และบูรณาการการเรียนการสอนกับรายวิชาในหลักสูตรเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม ในรายวิชา 8365211 การวางผังบริเวณและออกแบบภูมิทัศน์ (Site Planning and Landscape Design) โดยให้นักศึกษามีส่วนร่วมในขั้นตอนการศึกษาวิจัย โดยเฉพาะขั้นตอนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์เรียนรู้ผ่านการทำงานในพื้นที่จริง ทั้งนี้ผู้วิจัย ขอขอบคุณเทศบาลนครภูเก็ตที่สนับสนุนงบประมาณวิจัย และบริษัท โอเรียลทัล วิสตร้า จำกัด ที่ร่วมเป็นคณะทำงานให้โครงการปรับปรุงผังแม่บทการพัฒนาสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เทศบาลนครภูเก็ต ประสบผลสำเร็จลุล่วงด้วยดี